

หลักสติปัฏฐาน 4 กับการแก้ไขปัญหาคความขัดแย้งในสังคมไทย

Principles of Vipassana Meditation according to the Four Foundations of Satipatthana to reduce conflicts and violence in society

พระมหาธนวุฒิ ญาณโสภณ (อินทนนท์) Phramaha Thanawut Yanasopano (Inthanon)

เสนห์ ใจสิทธิ์ Sane Jaisit

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์ลำพูน

tanawut.yana@gmail.com

Haripunchai Review 26/01/2023

Haripunchai Review 16/02/2023

บทคัดย่อ

บทความนี้มุ่งนำเสนอการนำหลักวิปัสสนาภาวนาตามแนวสติปัฏฐาน 4 พัฒนาจิตใจให้เกิดสัมมาปัญญา รู้แจ้งเห็นจริงในใช้สติสัมปชัญญะ ชำระจิตให้เข้าถึงความสะอาด สว่าง สงบ พันทุกข์เป็นอิสระ เพื่อลดปัญหาคความขัดแย้งในสังคมไทย อันเกิดจากปัญหาทางการเมือง การบริหารของชนชั้นนำ ความแตกต่างในอุดมการณ์ของพลเมือง ที่มีความแตกต่างกันในการดำรงวิถีชีวิต ทั้งด้านเศรษฐกิจ การเมือง ผลประโยชน์ การบริการ ความเชื่อ อคติ เชื้อชาติและภาษา จึงเกิดการเอารัดเอาเปรียบกัน จึงเกิดผลกระทบเป็นวงกว้างตามมาทั้งด้านร่างกาย จิตใจ และสังคม ขาดความไว้วางใจกัน สัมพันธภาพทางมิตรภาพสิ้นสุดลง ไม่มีความเชื่อใจกัน เกิดการต่อต้าน มีความเห็นต่าง ความเครียด ชังกัน ในสังคม ไม่มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ ในทางทัศนคติที่ดีต่อกัน จึงเป็นเหตุแห่งความขัดแย้งขึ้น การเกิดความขัดแย้งล้วนมาจากจิตใจที่หลงไปตามกระแสแห่งอกุศลกรรมที่แสดงออกทางพฤติกรรมทางกาย วาจา ใจ เป็นต้น หลักสติปัฏฐาน 4 เป็นหลักปฏิบัติเพื่อยึดเหนี่ยวจิตใจเพื่อให้รู้แจ้งเห็นตามความเป็นจริง สามารถพัฒนาจิตใจให้อยู่ร่วมกันในสังคมอย่างสงบสุขดังนี้คือ กาย ให้เกิดสุขภาพแข็งแรงสมบูรณ์ เวทนา สภาพจิตใจรับรู้อารมณ์ จิต รู้สภาวะอารมณ์ที่แปรปรวนไปตามกระแสแห่งตัณหา ธรรม พิจารณาเห็นว่านิรวณธรรม เป็นเครื่องกีดกันทางความคิดที่ถูกต้อง เป็นอุปาทานคือการเข้าไปยึดถือ เป็นต้น

คำสำคัญ: สติปัฏฐาน 4, การแก้ไขปัญหา, ความขัดแย้ง, ผลกระทบ , สังคมไทย

Abstract

This article aims to introduce the principles of Vipassana meditation according to the four foundations of mindfulness to develop the mind to achieve right wisdom. Knowing the Truth in Consciousness Purify the mind to reach cleanliness, brightness, peace, freedom from suffering and freedom in order to reduce conflicts in Thai society. caused by political problems management of the elite differences in the ideology of citizens that are different in their way of life including economics, politics, interests, services, beliefs, prejudices, races and languages therefore taking advantage of each other As a result, there are wide-reaching consequences, both physically, mentally and socially, lacking trust. The friendship has ended. no trust resistance has different opinions Stress and hatred in society. There is no creative initiative. in a good attitude towards each other So it was the cause of the conflict. Conflict arises from the mind being led by the current of unwholesome actions expressed through physical, verbal, and mental behaviors. able to develop the mind to live together in society peacefully as follows: the body to be healthy and complete, feeling the state of the mind, knowing the emotions, the mind, knowing the emotional state that fluctuates according to the current of craving, Dharma. It is a barrier to correct thinking. to be preconceived is to take hold, etc.

Keywords: Satipatthana 4, problem solving, conflict, impact, Thai society

บทนำ

สังคมเมืองในยุคปัจจุบันมีการขยายตัวและซับซ้อนมากขึ้น การอยู่ร่วมกันในสังคมต่าง ๆ ที่มีความหนาแน่นแตกต่างกันทางเชื้อชาติ ภาษา วัฒนธรรม ประเพณี วิถีชีวิตที่แตกต่างกัน จึงทำให้เกิดเป็นสังคมพหุวัฒนธรรม ซึ่งไม่แปลกเลยที่จะมีความขัดแย้งจะเกิดขึ้นได้ ปัญหาความขัดแย้งเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นในสังคมมนุษย์ทั่วไปที่มีความสัมพันธ์ต่อกัน นับตั้งแต่มีการบันทึกประวัติศาสตร์มนุษยชาติเป็นต้นมา มีหลักฐานของข้อพิพาท ระหว่าง สามี ภรรยา ระหว่างลูก ๆ ในครอบครัวเดียวกัน ระหว่างพ่อแม่กับลูก ระหว่างเพื่อนบ้าน ระหว่างเผ่าพันธุ์และเชื้อชาติที่ต่างกัน ระหว่างผู้ร่วมงาน ระหว่าง

นายจ้างและลูกจ้าง ระหว่างองค์กร ระหว่างชุมชน ระหว่างประชาชนกับรัฐบาล และระหว่างประเทศ จากการที่มนุษย์เกิดกระบวนการสร้างสรรค์ความสัมพันธ์ระหว่างกันในเชิงสังคมนี้เอง ความขัดแย้งย่อมเกิดขึ้นได้ทุกสถานที่และทุกเวลา การกระทบกระทั่งหรือการทะเลาะวิวาทของมวลมนุษย์นั้นมักเริ่มเกิดจาก ความคิดที่แตกต่างหรือจากความเห็นซึ่งไม่ลงรอยกัน เพราะเป็นไปไม่ได้ที่จะทำให้คนทั้งหลายคิดเหมือนกันได้ ดังนั้น ความขัดแย้งจึงเป็นเรื่องธรรมชาติของมนุษย์ พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต) 2546 : 3-4

ปัญหาความขัดแย้งทางสังคมเมืองในปัจจุบัน ไม่มีใครปฏิเสธได้ว่าสังคมเมืองเกิดการเผชิญหน้ากับความรุนแรงในเหตุปัจจัยหลายๆ ด้าน ไม่ว่าจะเป็นความคิดเห็นต่างทางการเมือง การแบ่งปันทรัพยากรที่ไม่เป็นธรรม การเอารัดเอาเปรียบกัน ตลอดจนปัญหาโรคโควิด ๑๙ ที่เกิดขึ้นในปัจจุบัน การเบียดเบียนกันด้วยทรัพย์สินและชีวิต จากปัจจัยทางเศรษฐกิจและสภาพสังคมที่เปลี่ยนไป ปัญหาความยากจน ก่อให้เกิดความไม่เข้าใจภายในสังคม ซึ่งอาจก่อให้เกิดความขัดแย้งขึ้นในความเห็นต่าง เป็นปัญหาสังคมที่แก้ไขได้ยากและนับวันยิ่งทวีความรุนแรงมากขึ้น เช่นการเบียดเบียนกันทางกาย การเบียดเบียนทางจิตใจ และการกดขี่ทางเพศ ซึ่งแสดงออกในลักษณะข่มขู่ทำร้ายร่างกายและจิตใจ กักขังหน่วงเหนี่ยวละเมิดทางเพศ ทำให้สังคมพหุนิยมชนชั้นเกิดขึ้นมากมาย เป็นลำดับต้นๆ

ในปัจจุบันสังคมไทยมีความแตกแยกทางความเชื่อความศรัทธาหลายๆ ประการด้วยกัน ไม่ว่าจะเป็นความขัดแย้งทางการเมืองของแต่ละฝ่ายเพิ่มความเข้มข้นขึ้นเป็นลำดับ โดยเฉพาะเรื่องสีเสื้อระหว่างเสื้อเหลือง เสื้อแดง เราท่านจะปฏิเสธไม่ได้เลยว่าไม่มี เพราะต่างฝ่ายต่างแบกแยกพรรคพวกกันเป็นวงกว้างอย่างน่าวิตก ความขัดแย้งของมวลมหาประชาชนที่เกิดขึ้นตั้งแต่การชุมนุมขับไล่รัฐบาลทักษิณ ชินวัตร ตั้งแต่ปี 2548 เป็นต้นมา ได้พัฒนาเป็นความขัดแย้งของอุดมการณ์การเมืองเชิงระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นพระประมุข หรือระบบสังคมนิยมโดยไม่เอาระบอบอย่างใดอย่างหนึ่งมาข้างต้น ความขัดแย้งทางการเมืองได้ยืดเยื้อเรื้อรังมานาน จนลุกลามไปทั่วทุกภาคส่วนของประเทศตั้งแต่ชนชั้นนำ ข้าราชการหน่วยงานองค์กร และประชาชนโดยทั่วไป ไม่เว้นแม้แต่ครอบครัวที่อยู่ร่วมชายคาเดียวกัน ซึ่งมีความคิดเห็นที่ต่างกันไม่สามารถลงรอยกันได้หาข้อยุติไม่ได้ จนถึงปัจจุบัน ความขัดแย้งยังรวมไปถึงเหตุปัจจัยหลายๆ ด้านด้วยกัน ได้แก่ ความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจ และสังคมซึ่งเป็นผลพวงมาจากการวางแผนพัฒนาประเทศที่ยึดหลักการพัฒนาแบบล่าเอียง กล่าวคือ ภาครัฐให้คุณค่าแก่ภาคอุตสาหกรรมมากกว่าภาคการเกษตร จัดสรรปันส่วนทรัพยากรต่างๆ ไปกับภาคอุตสาหกรรม โดยหวังว่า เมื่ออุตสาหกรรมเจริญถึงขีดสุดแล้ว ความเจริญ

จะแผ่กระจายไปยังส่วนอื่นๆ ตามวัตถุประสงค์ของตน การพัฒนาระบบนี้อาจจะส่งผลให้นายทุนในภาคอุตสาหกรรมใช้ความได้เปรียบทางโครงสร้างขีดรีดส่วนต่างจากภาคเกษตรกรรม จึงส่งผลให้ช่องว่างความเหลื่อมล้ำแผ่ขยายไปกว้างมากขึ้น

นอกจากนี้ความเหลื่อมล้ำทางด้านเศรษฐกิจ และสังคมได้รับผลกระทบเป็นอย่างมาก จากกระบวนการนโยบายแบบลำเอียงเข้าสู่ภาคบังคับให้ปฏิบัติ เช่น การให้รัฐลงมาเป็นผู้เล่นแข่งขันกับเอกชนในการประกอบธุรกิจการกำหนดโควต้า ทิศทางการพัฒนา การผูกขาดการบริหารจัดการโดยรัฐผ่านเทคโนโลยีอีกด้วย อย่างไรก็ตามแม้ความเหลื่อมล้ำทางโครงสร้างเศรษฐกิจและสังคมจะมีอยู่ในประเทศไทยมาเป็นเวลานานแล้วก็ตาม เมื่อประเทศเกิดวิกฤตการระบาดของโรคโควิด 19 ซึ่งส่งผลให้ประชาชนส่วนใหญ่ในประเทศต้องเปลี่ยนแปลงวิถีการดำเนินชีวิต รวมทั้งส่งผลให้รัฐต้องออกมาตรการต่างๆ เพื่อควบคุมการระบาดของโรค เช่น มีมาตรการสั่งปิดสถานที่ให้บริการบางประเภท สั่งห้ามประชาชนเดินทางข้ามจังหวัด และให้สวมหน้ากากอนามัยทุกครั้งที่จะต้องออกจากสถานที่พักอาศัย เป็นต้น แต่หน่วยงานองค์กรรัฐบางหน่วยงานก็ไม่ปฏิบัติตามใช้อำนาจความเป็นรัฐกระทำในสิ่งที่ตนเองออกกฎ แต่ประชาชนทำไม่ได้ นี่ก็เป็นเหตุแห่งความขัดแย้งเช่นกัน

ความขัดแย้งในสังคมไทยเกิดมาจากหน่วยงานองค์กรภาครัฐใช้ความได้เปรียบทางนโยบายอำนาจรัฐ ความคลุกคลีสนิทสนมกับบุคคลผู้มีอำนาจรัฐมาบริหารจัดการทรัพยากรแบบไม่เป็นธรรมเลือกปฏิบัติระหว่างคนรวยกับคนจน จึงสร้างความขัดแย้งโกลาหลวนวายในสังคมมาจาก 3 สาเหตุหลักๆ คือ

1. โครงสร้างรัฐธรรมนูญ ที่ออกกฎหมายสร้างความขัดแย้งกันในสังคมในระบบรัฐสภาที่มีพรรคพวกเสียงข้างมากสามารถออกกฎหมายบางมาตราเป็นเป็นผลประโยชน์ให้กับตนเองและพวกพ้อง เช่น พรรคการเมืองใดเข้ามาบริหารประเทศก็แก้ไขรัฐธรรมนูญที่เอื้อประโยชน์ให้กับตนและพวก บนอุดมการณ์รัฐธรรมนูญที่แตกต่างกันทั้งด้านนิติบัญญัติและด้านบริหาร

2. โครงสร้างคลื่นใต้น้ำ การเมืองทำให้เกิดความแตกแยกในสังคมและในบ้านเมือง มีการแบ่งแยกทางความคิดโดยไม่ได้รับรู้ข้อมูลที่แท้จริง โดยใช้อคติทั้ง 4 มาครอบงำจิตใจ สรุบบ่อเหตุจริงไม่อยู่บนพื้นฐานของความเป็นจริงจึงก่อให้เกิดความขัดแย้งกันในสังคม โดยเฉพาะฝ่ายสูญเสียอำนาจทั้งอำนาจเก่า และอำนาจใหม่ ต่างฝ่ายต่างปลุกปั่นกระแสให้ทุกฝ่ายมีความขัดแย้งทะเลาะกันเป็นวงกว้างของฝ่ายประชาชนที่ชื่นชอบพรรคการเมืองฝ่ายตน และอุดมการณ์ที่แตกต่างกับพวกที่มีผลประโยชน์แอบแฝง

3.โครงสร้างผลประโยชน์และอำนาจ ทำให้เกิดวิวัฒนาการทางความเชื่อและความคิดที่ส่งผลความขัดแย้ง ดังเช่น การบริหารราชการแผ่นดินที่ส่อไปในทางทุจริตคอร์รัปชัน การครอบงำแทรกแซงองค์กรอิสระ และมักอ้างเอาสถาบันมาสร้างความชอบธรรมให้แก่ตนเองและพวกพ้อง

สติปัญฐาน 4 คือหลักธรรมที่เป็นบ่อเกิดแห่งสติ โดยใช้ตัวสติเป็นหลักในการกำหนดทิศทางและรู้สภาวะสิ่งทั้งหลายที่เข้ามาในวิถีแห่งชีวิตตามความเป็นจริงโดยไม่ถูกครอบงำด้วยอกุศลกรรมบถทางกาย วาจา ใจ หรืออำนาจที่ไม่เป็นธรรม เพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุขในสังคม เป็นหลักการฝึกหัดปฏิบัติเรียนรู้อย่างมีสติปัญญา รู้เท่าทันอารมณ์ความพอใจและไม่พอใจเหตุแห่งทุกข์เข้าไปในอวิชชาธรรม และอนิจจังธรรม วางกายยึดมั่นถือมั่นในอัตตาตัวตน เพื่อคลายตัณหาอุปาทานในชั้น 5 คือ รูป เวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณ อันเป็นเหตุนำมาซึ่งทุกข์โทษเล่าร้อนทั้งส่วนตนและส่วนรวม อันมีองค์ประกอบทั้งหมด 4 ฐาน คือ

1.ฐานกาย หรือ กายานุปัสสนาสติปัญฐาน คือ การใช้สติกำหนดพิจารณากาย ให้เห็นตามความเป็นจริงว่ากายนี้มีรูปประพันธ์สัณฐานกว้างคอกยาววา หนาตึบอันมีธาตุทั้งสี่ คือ ดิน น้ำ ลม ไฟ มาประชุมกันแบ่งแยกเพศหญิงเพศชาย สวยงาม อ้วนเตี้ยดำขาวผอมสูง ตั้งแต่แรกเกิดจากท้องมารดา ก็หาเสื้อผ้าอาภรณ์ทรัพย์สมบัติติดตัวมาก็หาไม่มาแต่ตัวเปล่าๆ ความรู้หน้าที่การงาน อำนาจ แก้วแหวนเงินทองไม่ได้ติดตัวมาสักอย่าง เหตุไฉนไปยึดมั่นถือมั่นว่าเป็นเราเป็นเขาอยู่เยี่ยงไร เมื่อพิจารณาได้อย่างนี้ก็คลายความยึดมั่นถือมั่น คลายอัสมิมานะถือตัว สามารถลดทอนกิเลสการอวดอ้าง ถือตัวว่าตัวฉันของฉัน ตัวเธอของเธอ ก็หมดไป มีความสงบสุขทางกาย เรียกว่า สันตกาย เพราะมีกายสงบระงับไม่มีการเบียดเบียนกันทางกายด้วยชีวิตและทรัพย์สิน และไม่ยกยอก้อฉลเบียดเบียนผลประโยชน์ของผู้อื่นมาเพื่อตน ไม่มีการข่มขืนกระทำอนาจารที่ผิดหลักศีลธรรมจรรยา กัน มีสติปัญญาพิจารณาเห็นว่า มนุษย์ทุกคนที่เกิดมาบนโลกนี้ล้วนต้องเกิด แก่ เจ็บ ตาย กันทุกคน ตัวเรารักตนเอง ฉันทิด คนอื่นสัตว์อื่นก็รักตน ฉันทัน

2.ฐานเวทนา หรือ เวทนานุปัสสนาสติปัญฐาน คือ การเสวยอารมณ์ ความรู้สึกทางวิญญาณชั้น 5 เป็นอารมณ์ที่เกิดขึ้นด้วยการกระทบผัสสะทางอายตนะคือ ตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ ที่บ่งบอกถึงลักษณะทางอารมณ์ว่า นี่คือความสุข นี่คือความทุกข์ นี่คือเฉย โดยใช้กระบวนการแห่งสติเป็นตัวขับเคลื่อนไม่ให้เกิดการทะเลาะวิวาทอันเป็นการสร้างความแตกแยกในสังคม มีความสุขในสิ่งที่เรามี ไม่เกิดความทุกข์ อยากมีอยากได้ในสิ่งที่ไม่ใช่ของตัวผิดศีลธรรม หรือเห็นคนอื่นก็ไม่มี ความกระสันอยากได้โดยขาดหลักคุณธรรม วางอารมณ์เฉยๆ กับสิ่งยั่วยทางอารมณ์

3.ฐานจิต หรือ จิตตานุปัสสนาสติปัฏฐาน คือ การพิจารณาจิตใจอย่างมีสติรู้เท่าทันความนึกคิดปรุงแต่งสภาวะอารมณ์ภายนอกที่เข้ามากระทบ พยายามคิดพิจารณาไตร่ตรองประกอบจิตอย่างรอบคอบไม่ลุแก่อำนาจ หรือผลประโยชน์ และปล่อยจิตไปตามกระแสแห่งกิเลสตัณหา คือความต้องการเกินเลยแห่งอำนาจความโลภ โกรธ หลง โดยขาดหลักคุณธรรมความถูกต้องดีงาม ซึ่งเป็นเหตุนำมาซึ่งการทะเลาะขัดแย้งกันขึ้นในสังคม

4.ฐานธรรม หรือ อัมมานุปัสสนาสติปัฏฐาน คือ มีสติรู้ชัดสภาวะธรรมทั้งหลาย อันได้แก่ นิรวณ 5 คือ อารมณ์ที่ถูกใจ และไม่ถูกใจ พิจารณาตัดสินสิ่งใดๆ ไม่เห็นแก่หน้าญาติมิตรพวกพ้องยึดหลักความเที่ยงธรรมเป็นประกอบด้วยหลักการเหตุผลเป็นเกณฑ์ มีจิตใจเป็นกลางไม่มีอคติทั้ง 4 คือ ด้วยความรัก ความเกลียดชัง ไม่รู้ หรือกลัวอิทธิพลของผู้มีอำนาจบางกลุ่ม พิจารณาโดยหลักแห่งกฎหมายความเที่ยงธรรม ไม่ตัดสินโดยความมั่งงายฟุ้งซ่านหรือสงสัยความถูกต้องดีงาม เป็นต้น

ดังนั้นผู้เขียนจึงสนใจที่จะนำเสนอหลักสติปัฏฐาน 4 คือ กาย เวทนา จิต ธรรม เป็นหลักปฏิบัติ เพื่อลดความขัดแย้งในสังคมไทย สามารถนำหลักปฏิบัติที่ถูกต้องมาช่วยแก้ปัญหาความขัดแย้งได้อย่างมีประสิทธิภาพ และนำมาซึ่งประสิทธิผล ให้เกิดการอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างสงบสันติ เป็นแนวทางในการปฏิบัติเพื่อนำไปสู่หนทางแห่งการแก้ไขความขัดแย้งได้ โดยการนำหลักสติปัฏฐาน 4 มาประพฤติปฏิบัติอย่างถูกต้องดีงาม เพื่อให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ทั้งด้านร่างกาย และจิตใจ สามารถลดความขัดแย้งความเหลื่อมล้ำกันในสังคมมากขึ้น และสามารถควบคุมอารมณ์ความรู้สึกที่ดีในสังคมทางเชิงบวกมากขึ้น เรียกได้ว่าเป็นการสร้างภูมิคุ้มกันที่เข้มแข็งทางจิตใจให้สามารถดำรงวิถีชีวิตร่วมกันได้อย่างสันติสุขปราศจากความขัดแย้งได้อย่างดี

แนวคิด ทฤษฎีความขัดแย้งและผลกระทบ

ความขัดแย้ง (Conflict) คือ พฤติกรรมของบุคคลที่อยู่ร่วมกันในองค์การที่แสดงถึงการมีความแตกต่างกันในความคิด ความเชื่อ ความรู้สึก ความสนใจและความต้องการ ที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินงานขององค์การ พฤติกรรมความขัดแย้งมีหลายระดับตั้งแต่ระดับความคิดเห็นที่หลากหลายไม่ตรงกันในการดำเนินงานไปสู่วัตถุประสงค์ขององค์การ ไปจนถึงระดับคัดค้านต่อต้านความคิด หรือวิถีทางดำเนินงานที่ไม่ตรงกับความคิดหรือวิถีทางดำเนินงานหรือของกลุ่มตน (สมใจ ลักษณะ, 2543: 276-277)

ความขัดแย้งว่าหมายถึง ความแตกต่างของจุดประสงค์ ความเชื่อและค่านิยมระหว่างบุคคลและกลุ่มบุคคล ซึ่งความขัดแย้งในสถานการณ์ใดก็ตามเป็นการแสดงออกของปัจจัยต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง

ภายใต้ความหมายนี้จะเห็นได้ว่าความขัดแย้ง เป็นความรู้สึกหรือปฏิกิริยาของบุคคลหรือกลุ่มคน ที่มีความคิดเห็น ค่านิยม และเป้าหมายไม่เป็นไปในทางเดียวกัน รวมไปถึงความขัดแย้งที่เป็นรูปแบบของการต่อสู้เพื่อทรัพยากรที่มีอยู่จำกัด หรือการที่ฝ่ายหนึ่งรุกล้ำหรือขัดขวางการกระทำอีกฝ่ายเพื่อให้เป้าหมายของตนบรรลุผล ซึ่งความขัดแย้งดังกล่าวอาจจะสะท้อนออกมาในรูปของความไม่รุนแรงหรือรุนแรงก็ได้ อย่างไรก็ตาม จากความหมายของความขัดแย้งดังที่ได้นำเสนอแล้วในเบื้องต้นนั้นผู้วิจัยมองว่า อาจจะสามารถสรุปออกเป็น 2 ความหมายหลัก กล่าวคือ ความหมายในแง่บวก และความหมายในแง่ลบ (ศูนย์สันติวิธีและธรรมาภิบาล, 2545)

ก. ความหมายของความขัดแย้งในแง่บวก หมายถึง ความขัดแย้งที่ก่อให้เกิดในเชิงสร้างสรรค์ และก่อให้เกิดผลดีต่อตัวเอง องค์กร และสังคมทั้งในแง่ของทัศนคติ และพฤติกรรมในบางคราวเมื่อเกิดความขัดแย้งแล้ว ก็สามารถที่จะหาทางออกในเชิงสมานฉันท์

ข. ความหมายของความขัดแย้งในแง่ลบ หมายถึง ความขัดแย้งที่ก่อให้เกิดผลเสีย และบรรยากาศที่ไม่ดีต่อตัวเอง องค์กรและสังคม อันเป็นการสะท้อนรูปแบบลักษณะของความขัดแย้งออกมาในมิติของความรุนแรง ไม่ว่าจะเป็นการด่ากัน การทะเลาะวิวาท ทำร้ายร่างกาย และทำสงครามประหัตประหารซึ่งกันและกัน

เทคนิคสำคัญในการแก้ไขความขัดแย้งวินิจฉัยสาเหตุและรูปแบบความขัดแย้งให้ได้เพื่อสามารถจัดการได้อย่างสร้างสรรค์โดยอาศัยทักษะการสื่อสารการทำงานแบบกลุ่ม โอเวนส์กล่าวว่าต้องมี การปรองดอง การประนีประนอม การแข่งขัน การร่วมมือ (Owens,R,G, 1991)

สรุปได้ว่า ความขัดแย้ง เป็นพฤติกรรมที่เกิดขึ้นชนิดหนึ่ง เมื่อกลุ่มตั้งแต่สองกลุ่มขึ้นไปมีความคิดเห็นที่แตกต่างกัน แตกต่างกันในสถานภาพ เป้าหมาย ค่านิยม การรับรู้ ทัศนคติ ความเชื่อ ต่างก็จะแสดงทัศนะของพวกเขาให้เด่นกว่าคนอื่น หรือความต้องการที่ไม่ได้รับการตอบสนอง ซึ่งลักษณะของการแสดงออกมาซึ่งความขัดแย้ง มักแสดงออกมาในรูปแบบการใช้ความรุนแรงต่าง ๆ ความขัดแย้งอาจจะยุติลงได้ แต่ในบางกรณีก็เป็นเพียงชั่วคราวเท่านั้น และกรณีที่สุดก็คือ การใช้กำลังรุนแรงที่เกิดขึ้นอย่างหาข้อยุติไม่ได้ ดังเช่น ที่มีปรากฏการณ์มาในอดีตที่ผ่านมาของสังคมไทยได้กลายเป็นสงครามกลางเมือง เป็นเหตุนำมาซึ่งความสูญเสียอย่างหนักทั้งชีวิตและทรัพย์สินในหลายกรณีในประวัติศาสตร์ไทย

สถิติฐาน 4 มาใช้แก้ไขปัญหาความขัดแย้ง

มนุษยชาติ ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน แม้ว่าจะมีอารยธรรมสูงส่งเพียงไรก็ตาม ก็ไม่สามารถที่จะหลีกเลี่ยงความวุ่นวายไปได้ การดูถูกดูหมิ่น การอิจฉาริษยา การใส่ร้ายป้ายสี การเปิดเบี่ยน การทรยศหักหลัง การนินทาว่าร้าย การเอารัดเอาเปรียบ การคดโกง การผูกพยาบาทจองเวรคิดร้ายมุ่งทำลายต่อชีวิตและทรัพย์สิน การทะเลาะวิวาทกัน ก็ยังคงมีอยู่ในสังคมมนุษย์ที่อยู่ร่วมชาติร่วมภาษาเดียวกัน ความชั่วร้ายที่กล่าวมาข้างต้นนี้ ธรรมชาติไม่ได้ก่อกำขึ้นเลย แต่มนุษย์ในสังคมนี้เองเป็นผู้ก่อกำขึ้นสาเหตุที่เป็นเช่นนี้ก็เพราะว่ามนุษย์ขาดหลักศีลธรรมคุณธรรมจริยธรรมที่จะนำพาให้ก้าวข้ามพ้นสิ่งทั้งปวงนี้ไปไม่ได้เลย เพราะสภาวะจิตใจทางอารมณ์ขาดการเจริญสติ และการรับรู้อารมณ์ที่มากกระทบอย่างชาญฉลาดเหมาะสม สติปัญฐาน ถือว่าเป็นหลักปฏิบัติตามแนวทางที่พระพุทธองค์ทรงตรัสไว้ในพระบาลีว่า “เอกายโน อโย ภิกขเว มคโค สุตตานัง วิสุทธานัง โสกะปริเทวานัง สมตักกมายนัง ทุกขัง โทมนุสสาณัง อตถัง คมายนัง ยายสส อธิคมายนัง นิพพานสส สจฺจนฺตณฺตถาย ยถิทํ จตฺตารโ สติปัญฐานาติ” แปลว่า “ภิกษุทั้งหลาย ทางนี้เป็นทางไปอันเอก เป็นทางบริสุทธิ์หมดจดของสัตว์ทั้งหลาย เป็นหนทางที่ก้าวล่วงซึ่งความเศร้าโศก เสียใจ พิโรธำพัน เป็นหนทางที่กำจัดเสียซึ่งทุกข์กายทุกข์ใจ เป็นหนทางที่เข้าถึงความจริงของชีวิต คือ มรรค ผล นิพพาน อย่างนี้คือ สติปัญฐานทั้ง 4 ดังนี้ ดังพระบาลีที่ยกขึ้นมานี้จะเห็นได้ว่าการนำหลักสติปัญฐานมาแก้ไขปัญหาคความขัดแย้งทางสังคมไทยตามหลักปฏิบัติก็คือ การฝึกหัดกาย ก่อนเป็นอันดับแรก คือ

1. กายนั้น ต้องรู้จักมีสติในการฝึกหัดสุขภาพร่างกายให้แข็งแรง ไม่มกมุ่นหลงมัวเมาไปกับสิ่งเสพติดทุกชนิด ซึ่งเป็นบ่อเกิดแห่งโรคและการทะเลาะเบาะแว้งสร้างความเดือนร้อนในสังคม และการกระทำทางกาย เช่น ทำร้ายร่างกายผู้อื่น ให้ได้รับบาดเจ็บล้มตาย ยกยอกข้อโกงจับฉ้อ ฆ่าข่มขืน กระทำอนาจารต่าง เป็นต้น

2. เวทนา คือ การเสวยอารมณ์ทางด้านดีและไม่ดี หรือเฉยๆ ไม่ใส่ใจในเรื่องศีลธรรมคุณธรรมพอได้รับความเดือดร้อนทุกข์กายทุกข์ใจก็โทษนั้นโทษนี้โดยไม่มองภูมิหลังตนเองเลยว่าทุกสิ่งที่เป็นดังนี้เพราะการกระทำของตนเองที่สืบเนื่องมาจากการกระทำทางกาย และเวลามีความสุขก็ไม่สนใจอะไรๆ เลยมีความเห็นแก่ตัว โดยไม่มีการเสียสละแบ่งปันสิ่งใดๆ ให้กับสังคม เรียกว่าพอมีสุขก็ลืมทุกข์ และมีความวางเฉยต่อความประพฤติที่ติงามทางด้านศีลธรรมคุณธรรมในสังคม

3. จิต คือ มักหลงไหลไปกับวัตถุนิยม ไม่มีความพอดีในตนเอง มีจิตที่เร้าร้อนไปตามกระของสังคมที่ถูกยุยงปลุกปั่นในทางการเมือง หรือฝึกไปไปในทางอกุศลกรรมต่างๆ ระดับจิตไม่มีการพัฒนาอะไร ไม่มีความพอดีตามที่ตนเองพึงได้พึงมี มักก่อความเดือนร้อนขึ้นในสังคม แต่ถ้าสามารถพัฒนา

ด้านจิตใจด้วยการเจริญจิตภาวนาอยู่เป็นนิจมีสติสัมปชัญญะอยู่เสมอแล้ว การอยู่ร่วมกันสังคมก็ไม่เดือนร้อน

4.ธรรม คือ นิเวศธรรม ที่เป็นบ่อเกิดแห่งความเสื่อม ถ้าไม่ประพฤติปฏิบัติอยู่ในครรลองที่ดีงามในสังคม เช่น ต้องไม่มีความรักความชอบเก็นชอบเขตโดยขาดการพิจารณาไตร่ตรองอย่างรอบคอบ ไม่มีอคติใดๆ ในสังคม ไม่ผูกพยาบาทมาดร้ายแก่กันและกัน ไม่จองเวรทำร้ายกัน ไม่มีติดบอดด้วยอวิชชา คือความไม่รู้จัดติชั่ว ไม่ฟุ้งซ่านแสวงหาในสิ่งที่เกินตัว ซึ่งเป็นสาเหตุแห่งการกระทำในสิ่งที่เดือนร้อนในสังคม เช่น จี๋ปล้น ฉ้อโกง ยักยอก ขโมยวัตถุสิ่งของทำให้การอยู่ร่วมกันในสังคมเดือนร้อน และไม่มีความล่งเลงสยในในเรื่องคุณงามความดี หรือตัวบุคคลที่ได้รับมอบหมายให้ทำหน้าที่ดูแลจัดสรรทรัพยากร ที่มีความเที่ยงธรรม เป็นต้น

1.ไม่ประพฤติเบียดเบียนกันทางร่างกาย เป็นการควบคุมตนในการแสดงท่าทีไม่ให้เกิดการกระทบกระทั่งกับผู้ใด รวมถึงการระมัดระวังในการวางตนทางอิริยาบถ และการแสดงออกทางอากัปกริยามารยาททางกาย ให้ดูเรียบร้อย สง่างาม นุ่มนวล และอ่อนโยน โดยมีคุณสมบัติของความเป็นผู้ที่มีร่างกายและจิตใจอันอบรมมาแล้ว เป็นการควบคุมพฤติกรรมทางกายที่จะก่อให้เกิดปัญหาต่อผู้อื่นในสังคม การรับรู้ทางกายนี้เองที่เป็นปัจจัยหลักในการเกิดความขัดแย้ง ซึ่งการจะป้องกันไม่ให้เกิดความขัดแย้งและความรุนแรงขึ้นจำเป็นต้องควบคุมพฤติกรรมของตนเองไม่ให้ไปละเมิดสิทธิหรือกระทบการดำเนินชีวิตของผู้อื่นที่จะก่อให้เกิดปัญหาตามมา โดยยึดหลักกายานุปัสสนาสติปัฏฐานที่เป็นการรับรู้ทางกายว่าควรจะควบคุมบังคับความประพฤติตนอย่างเหมาะสม เพื่อไม่ให้เกิดการล่วงล้ำกระทำการใด ๆ ที่จะทำให้เกิดความเดือดร้อนทั้งต่อตนเองและผู้อื่น เรียกได้ว่ารู้จักควบคุมตนให้ตั้งอยู่ในความดี ไม่เบียดเบียนตนและคนอื่น และประพฤติชอบทางกายที่ทำให้อยู่ร่วมกับคนอื่นในสังคมได้อย่างมีความสุข

2.สติปัฏฐาน 4 กับมรรค 8 อริยมรรคมีองค์แปด เป็นองค์ธรรมที่ขับเคลื่อนไปพร้อมกันตามแนวสติปัฏฐาน คือ กาย เวทนา จิต ธรรม ให้ดำรงมั่นอยู่ในหลักศีล สมาธิ ปัญญา เป็นหลักปฏิบัติที่สามารถนำมาพัฒนาพร้อมกันได้เป็นอย่างดีเยี่ยม เป็นหลักปฏิบัติที่หมุนพร้อมกันไปสามารถตัดกระแสแห่งความขัดแย้งการอยู่ร่วมกันได้ คือ

- 2.1 สัมมาทิฐิ คือ มีความเห็นถูกต้องตามความเป็นจริง
- 2.2 สัมมาสังกัปปะ คือ มีความเห็นที่ถูกต้องบริสุทธิ์
- 2.3 สัมมาวาจา คือ พูดในสิ่งที่ถูกต้องเป็นจริง

2.4 สัมมากัมมันตะ คือ กระทำในสิ่งที่ถูกต้องดีงาม

2.5 สัมมาอาชีวะ คือ มีอาชีพที่สุจริต

2.6 สัมมาวายามะ คือ มีความขยันหมั่นเพียรในทางสุจริต

2.7 สัมมาสติ คือ มีสติสัมปชัญญะที่ต้อง

2.8 สัมมาสมาธิ คือ มีจิตใจสว่าง สะอาด สงบ ตั้งมั่นอยู่ในหน้าที่การงาน

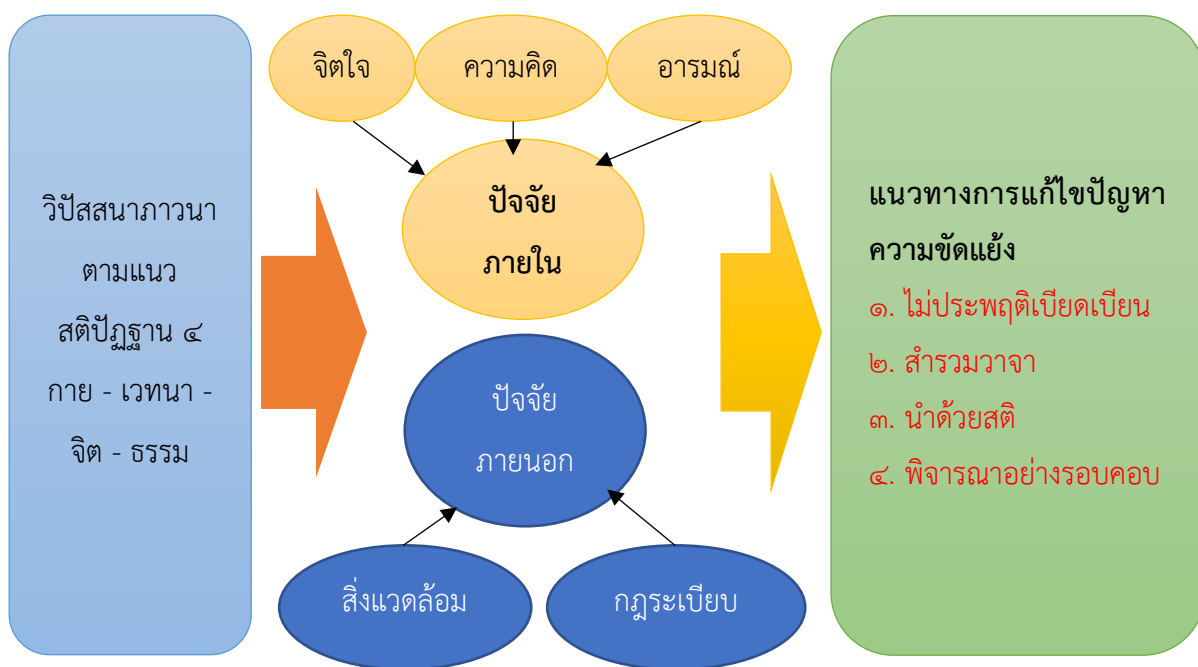
ด้วยเหตุนี้หลักปฏิญาณ 4 เมื่อพิจารณาเห็นภายในกาย ที่ควรจะดำรงตนเช่นไรไม่ควรดำรงตนเช่นไร พิจารณาเห็นเวทนาในเวทนา คือสามารถแยกความสุข ความทุกข์การวางเฉยไม่หวั่นไหวต่อโลกธรรม พิจารณาเห็นจิตในจิต เพ่งพินิจวิเคราะห์ด้วยความมีทัศนคติไปในทิศทางที่ดี พิจารณาธรรม คือ สามารถก้าวข้ามพ้นนิเวศธรรมเครื่องกั้นคุณธรรมความดีงาม การนำหลักสติปฏิญาณมาใช้ในการชีวิตประจำวัน จักทำให้เกิดการพัฒนาในชีวิต 3 ด้าน คือ

1. การเรียนรู้ ทำให้มีสมาธิมั่นคง มีความทรงจำแม่นยำ แจ่มชัด ไม่พรั่ว ไม่เลื่อนง่าย
2. ด้านคุณภาพชีวิต คนที่ฝึกจิตแล้ว จิตจะมีลักษณะมีพลัง สงบ แจ่มใส นุ่มนวล อดทนอดกลั้น อยู่เป็นสุขในปัจจุบัน ทำให้มีสติสัมปชัญญะสมบูรณ์
3. ด้านสังคม เป็นคนมีศีล ทำให้ไม่เป็นอันตรายต่อใครๆ ในสังคมสามารถอยู่ร่วมกับคนในสังคมได้อย่างมีความสุข เป็นคนมีสมาธิ ทำงานอย่างมีประสิทธิภาพ เป็นแบบอย่างหรือประจักษ์พยานให้คนในสังคมเห็นว่าคนที่มีความสุขจิตดีนั้นชีวิตจะมีแต่ความราบรื่น สงบเย็น และเป็นสุข เป็นคนมีปัญญา ทำให้ทรัพยากรบุคคลที่ทรงคุณค่าของสังคมเป็นที่พึ่งของตนได้ เป็นที่พึ่งของสังคมและประเทศชาติได้ร่วมเป็นพลังสำคัญในการสร้างสรรค์พัฒนาประเทศชาติได้อย่างมีประสิทธิภาพ อยู่องค์กรไหนหรือทำงานที่ไหนก็ทำให้องค์กรนั้นๆ มีความเจริญก้าวหน้า เป็นต้น

3. นำหลักโพชฌงค์ 7 คือ สามารถนำเอาหลักธรรมโพชฌงค์ 7 มาเกี่ยวพันหลักสติปฏิญาณได้อย่างลงตัวและเป็นขั้นตอนได้ดี คือการรู้จักพิจารณากำหนดรู้ในรูปขันธ์ คือกาย และมีสติกำหนดรู้นามขันธ์ คือจิตใจ ได้อย่างนี้แล้วสามารถวิเคราะห์ไตร่ตรองแยกแยะเป็นคุณธรรมได้ นั่นก็คือเกิดอัมมวชิระ ขึ้นคือการพิจารณาไตร่ตรองว่าสิ่งนี้ควรประพฤติสิ่งนี้ไม่ควรประพฤติ ตามกระบวนการนี้แล้วย่อมเกิดความเพียรคือวิริยะ ในการสร้างเหตุปัจจัยในการนำมาประพฤติปฏิบัติในสังคมได้อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้นสร้างความยุติธรรมเกิดขึ้นในสังคมได้อย่างลงตัว และนำมาซึ่งความปิติ คือความพึงพอใจแก่กันและกันในสังคมด้วยความบริสุทธิ์ยุติธรรมและเที่ยงธรรมได้อย่างดี

เพราะความพึงพอใจนี้เองการเกิดปฏิกิริยา คือความไม่พอใจอันเกิดจากความบีบคั้นทางกาย และทางใจก็เบาบางลง เมื่อปัญหาทางด้านความยุติธรรมและอยุติธรรมได้รับการแก้ไขในสังคมที่ไม่เอารัดเอาเปรียบกันแล้ว จึงเกิดปัสสัทธิ คือ ความสงบสุขทางกายทางใจที่ได้รับการเยียวยาแล้วในสังคม ความเดือนร้อนความคับแค้นใจซึ่งกันและกันก็เกิดความสุข และสามารถกำจัดนิรโทษกรรมที่เป็นฐานที่สี่ของสติปัญญานี้ก็สงบระงับลงโดยความสุขสันติแล้ว ก็จะเกิดแรงสมาธิขึ้น คือความสงบในทาง บุญกุศลทั้งทางด้านร่างกายและจิตใจ ควรแก่การงานอบรมสภาวะด้านจิตที่เป็นเอกัคคตา ที่ฝึกฝนอบรมมาดีแล้วสภาพจิตใจก็ปล่อยละวางอารมณ์ที่ขุ่นมัวได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยการได้รับการสัมผัสสะทางอายตนะทั้ง 6 คือ ตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ ในอารมณ์ที่ไม่มีความเคียดแค้นชิงชังกันในสังคมแล้ว ก็จะเกิดอุเบกขา คือความวางเฉยในสิ่งที่มากระทบทางอายตนะได้อย่างดี ตัวเวทนาคือการเสวยอารมณ์ทั้งความสุขความทุกข์หรือเฉยๆ ไม่นิยมยินดีร้ายในความเป็นอุเบกขารมณ์ที่เป็นแรงกระตุ้นให้เกิดการวิวาทกันได้รับการบำบัดเยียวยาแล้ว

4.นำหลักสติปัญญาผนวกเข้ากับโพชฌงค์ 7 หลักสติถือว่าเป็นกระบวนการ กำหนดรู้ในรูปนาม กายใจได้อย่างลึกซึ้ง เพราะธรรมชาติแห่งสตินั้นเป็นหลักในการทำลายราคะ ความกำหนัด โทสะ ความโกรธ โมหะ ความลุ่มหลง สามารถกำจัดอวิชชาความไม่รู้ไม่เข้าใจในการทำร้ายกันทั้งทางกายและใจได้เป็นอย่างดี หลักธัมมวิจยะ การพิจารณาในหลักธรรมชาติมองเห็นกระบวนการได้อย่างชัดเจนสามารถทำลายความเป็นอัตตาตัวตนในการเกิดตัวกูของกู เป็นอหังการ มมังการ ลงได้อย่างราบคาบ ทำลายความเห็นผิดเสีย และนำมาซึ่งความถูกต้องเที่ยงธรรม หลักวิริยะ คือความแกล้วกล้าแห่งจิต ที่มีความเพียรพยายามประพฤติปฏิบัติด้วยความศรัทธาเชื่อมั่นในกระบวนการยุติธรรม หลักปีติ คือความสุขความชุ่มชื่นที่สืบเนื่องมาจากตัวปีติ ย่อมความพยายามของเวรกัน และสามารถกำจัดปฏิกิริยา คือความไม่พอใจกันไม่เบียดเบียนกันในสังคมเป็นต้น หลักปัสสัทธิ คือความสงบระงับทางกาย เรียกว่า สันตคาโย มีสุขภาพดีสงบสันติ สันตมโน มีจิตใจสงบเยือกเย็นมีเหตุมีผล ไม่ทำร้ายร่างกายจิตใจ ยกยอถ้อยคำ ช่มชื่นใจผู้อื่นให้ได้รับความทุกข์กายทุกข์ใจ หลักสมาธิ มีความตั้งใจยึดมั่นในคุณความดี กำจัดความฟุ้งซ่านในตัณหา คือความอยากมีอยากได้จนเกินตัว จนเป็นสาเหตุของการประพฤติมิชอบในวงราชการในการบริหารจัดการทรัพยากรที่ไม่เป็นธรรม ซึ่งเป็นเหตุนำมาซึ่งความขัดแย้งกันในสังคม สามารถควบคุมความประพฤติของตนให้อยู่ในหลักศีลธรรมคุณธรรม เพื่อให้เกิดความสงบสุขในสังคม หลักอุเบกขา คือการวางเฉยในอิฏฐารมณ์ และอนิฏฐารมณ์ในสมมุติบัญญัติ และผัสสะคือการสัมผัสให้เกิดเวทนา สุข ทุกข์ เฉยๆ ดังภาพ

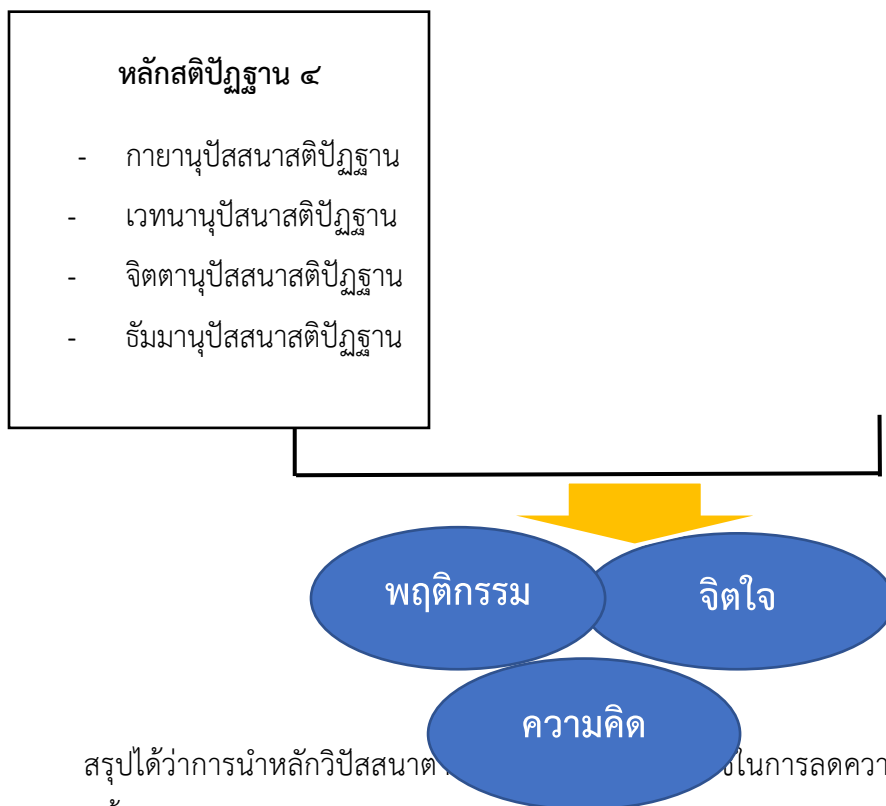

สรุปได้ว่าการนำวิปัสสนาภาวนาที่เป็นหลักทางพระพุทธศาสนาไปใช้ในการลดความขัดแย้งและความรุนแรง ที่จะต้องมีการฝึกฝนจิตใจให้เข้มแข็งเพื่อที่จะสามารถควบคุมพฤติกรรม ความคิด คำพูด และการใช้ปัญญาไตร่ตรองสิ่งต่าง ๆ ซึ่งเป็นกระบวนการที่ช่วยในการสร้างให้เกิดความสัมพันธ์ที่ดีในสังคม หลักการวิปัสสนาภาวนาเป็นกระบวนการที่มุ่งเน้นให้เกิดการฝึกจิตใจเพื่อเกิดเป็นภูมิต้านทานในการลดอคติในตนเอง เรียกได้ว่าเป็นการตั้งตนด้วยความไม่ประมาทดำเนินชีวิตอย่างรอบคอบมีสติตลอดเวลาเช่นนี้แล้วก็จะย่อมลดความเสี่ยงที่จะเกิดความขัดแย้งได้มาก ดังแผนภาพที่จะแสดงดังนี้คือ

สรุปองค์ความรู้

การนำหลักวิปัสสนาภาวนามาประยุกต์ใช้กับการแก้ไขความขัดแย้ง ซึ่งหลักวิปัสสนาตามแนวสติปัฏฐาน 4 ประกอบด้วย กายานุปัสสนาสติปัฏฐาน เวทนานุปัสสนาสติปัฏฐาน จิตตานุปัสสนาสติปัฏฐาน ธัมมานุปัสสนาสติปัฏฐาน เป็นการฝึกฝนจิตใจเพื่อรองรับการขัดแย้งที่จะเกิดขึ้น โดยความขัดแย้งเป็นพฤติกรรมที่เกิดขึ้นชนิดหนึ่ง เมื่อกลุ่มตั้งแต่สองกลุ่มขึ้นไปมีความคิดเห็นที่แตกต่างกัน แตกต่างกันในสถานภาพ เป้าหมาย ค่านิยม การรับรู้ ทศนคติ ความเชื่อ ต่างก็จะแสดงทัศนะของพวกเขาให้เด่น

กว่าคนอื่น หรือความต้องการที่ไม่ได้รับการตอบสนอง ซึ่งลักษณะของการแสดงออกมาซึ่งความขัดแย้ง มักแสดงออกมาในรูปแบบการใช้ความรุนแรงต่าง ๆ ความขัดแย้งอาจจะยุติลงได้ แนวคิดในการจัดการปัญหาความขัดแย้งจะประกอบไปด้วย การปรองดอง การประนีประนอม การแข่งขัน การร่วมมือ โดยสามารถสรุปองค์ความรู้ได้ดังนี้

สรุปได้ว่าการนำหลักวิปัสสนาตามหลักสติปัญญา ๔ มาใช้ในการลดความขัดแย้งและความรุนแรง ดังนี้

พฤติกรรม เป็นการแสดงออกทางกายภาพที่ทำให้เห็นถึงความรู้สึกและอารมณ์ ที่อาจก่อให้เกิดการเกิดอคติขึ้น ซึ่งการนำหลักสติปัญญา 4 มาใช้พัฒนาให้เกิดพฤติกรรมอันเหมาะสมที่อยู่ในกรอบการยอมรับทางสังคม โดยที่ไม่ได้ละเมิดสิทธิของผู้อื่น ถือได้ว่าเป็นปัจจัยที่แสดงให้เห็นได้ชัดเจนที่สุดและส่งผลให้เกิดปฏิสัมพันธ์ที่ดีหรือความขัดแย้งได้ดีที่สุดเช่นกัน หลักสติปัญญา 4 และหลักการจัดการความขัดแย้งจะกระตุ้นให้เกิดการพัฒนาทางพฤติกรรมตามมา

จิตใจ โดยหลักสติปัญญาเป็นหลักที่มุ่งเน้นการพัฒนาจิตใจซึ่งสอดคล้องกับหลักการจัดการความขัดแย้งที่มีหัวใจสำคัญคือจิตใจเช่นเดียวกัน จึงเรียกได้ว่าเหมาะสมอย่างยิ่งที่จะนำมาพัฒนาจิตใจ

ให้เกิดภูมิคุ้มกันต่อการยั่วของกิเลสและสิ่งที่มากระทบ แม้จะเกิดการเปลี่ยนแปลงหรือความขัดแย้งเกิดขึ้นก็ย่อมไม่หวั่นไหวไปกับสิ่งเหล่านั้น

ความคิด เมื่อนำหลักสติปัฏฐานมาเป็นแนวทางในการพัฒนาถือได้ว่าเป็นกระบวนการขั้นสุดท้ายที่ทำให้เกิดการพิจารณา ทบทวนสิ่งต่าง ๆ อย่างรอบคอบ ซึ่งส่งผลโดยตรงให้เกิดความคิดที่ดีสร้างสรรค์ อันจะก่อให้เกิดประโยชน์มากกว่า เช่นนี้แล้วเมื่อเกิดประโยชน์อย่างรอบด้านก็ย่อมเป็นการป้องกันไม่ให้เกิดความขัดแย้งตามมาด้วย

สรุปและข้อเสนอแนะ

หลักสติปัฏฐาน ๔ เป็นหลักการเพื่อสร้างให้เกิดสติ ซึ่งเป็นการกำหนดวิธีการในการพิจารณา การกระทำอย่างรอบคอบ กำหนดรู้ตัวอยู่ตลอดเวลาเพื่อเตรียมตัวรับกับสิ่งที่มากระทบต่อความรู้สึกที่เป็นตัวกระตุ้นให้เกิดอารมณ์จนนำไปสู่พฤติกรรมต่าง ๆ เช่นเดียวกันกับความขัดแย้งที่มีจุดเริ่มมาจากการกระทำใด ๆ ที่มากระทบต่อความรู้สึกทำให้เกิดอารมณ์ในด้านลบที่ต่อต้าน ดังนั้นหลักสติปัฏฐาน ๔ จึงมีความสำคัญในการพัฒนาจิตใจเพื่อไม่ให้เกิดทัศนคติที่ไม่ดีจนนำไปสู่ความขัดแย้ง รวมไปถึงช่วยพัฒนาจิตใจให้มีความเข้มแข็งมีภูมิคุ้มกันต่อสิ่งที่มากระทบได้อย่างดีทำให้เกิดการปฏิบัติต่อกันอย่างมีเมตตา ซึ่งช่วยให้เกิดความรู้สึกที่ดีอันเป็นจุดเริ่มต้นของความสามัคคีตามมา ดังนั้น หลักสติปัฏฐาน 4 สามารถนำไปประพฤติปฏิบัติให้เกิดมหาสติมหาปัญญา และสามารถปรับจิตควบคุมอารมณ์ตนเองได้ดียิ่งขึ้น มีสติระลึกรู้ได้ดี ทำให้เกิดสติปัญญาในการแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ในชีวิตประจำวันได้ และในสังคมที่อยู่ร่วมกันเป็นพหุสังคม ได้อย่างมีประสิทธิภาพ เพราะว่าผู้ที่ปฏิบัติธรรมฐานด้านการเจริญสติปัฏฐานเป็นประจำ ทำให้ผู้ปฏิบัติมีจิตใจที่เมตตาต่อกันไม่มีการเบียดเบียนเอาเปรียบกัน ในสังคม โดยให้การช่วยเหลืองานสังคมเป็นจิตอาสาเสียสละบำเพ็ญประโยชน์หรือมีจิตสาธารณะ สามารถยังประโยชน์สุขให้เกิดแก่ตน ครอบครัวและสังคมที่มีความเกี่ยวข้องได้ดียิ่งขึ้น

References

- ฐาคูร์ จันทร์ประเสริฐ. (2553). โครงสร้างทางสังคมที่เกี่ยวข้องกับ ความรุนแรงที่เด็กและเยาวชนถูกกระทำในโรงเรียน: กรณี ศึกษาโรงเรียนแห่งหนึ่งในเขตภาคกลาง. *วารสารพฤติกรรมศาสตร์*. 17 (1) : 93 - 108.
- พระธรรมปิฎก ป.อ.ปยุตโต. (2546). *สลายความขัดแย้ง*. กรุงเทพมหานคร : สหธรรมิก.

พระพรหมคุณาภรณ์ ป.อ.ปยุตโต. (2551). *พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลศัพท์*. พิมพ์ครั้งที่

11. กรุงเทพมหานคร : เอส.อาร์.พรินติ้ง แมส โปรดักส์ จำกัด.

วันชัย วัฒนศัพท์. (2547). *ความขัดแย้ง...หลักการและเครื่องมือในการแก้ปัญหา*. พิมพ์ครั้งที่ 2.

นนทบุรี:สถาบันพระปกเกล้า.

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). *พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*.

กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

ศูนย์สันติวิธีและธรรมาภิบาล. (2545). *การมีส่วนร่วมของสาธารณชนและการจัดการความขัดแย้ง*.

กรุงเทพมหานคร: สถาบันพระปกเกล้า. อัดสำเนา.

สมใจ ลักษณะ. (2543). *การพัฒนาประสิทธิภาพในการทำงาน*. กรุงเทพมหานคร: สถาบันราชภัฏสวน
สุนันทา.

เสริมศักดิ์ วิศาลาภรณ์. (2540). *ความขัดแย้ง : การบริหารเพื่อการสร้างสรรค์*. พิมพ์ครั้งที่ 2.

กรุงเทพมหานคร : ต้นอ้อแกรมมี.

พระธรรมมังคลาจารย์. (2556). *หลักปฏิบัติในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา*. พิมพ์ครั้งที่ 2. เชียงใหม่.

โรงพิมพ์แม่กษพรินติ้ง.

Owens.R..G. (1991). *Wrganizational Behavior in Education 4th ed*. New Jersey. NJ :
Prentice Hall.

Samuel P. Huntington. (1996). *The Clash of Civilizations and the Remaking of World
Order*. New York: Simon & Schuster.